Paměťový soubor k osudům Sintů a Romů ze středního Německa za národního socialismu

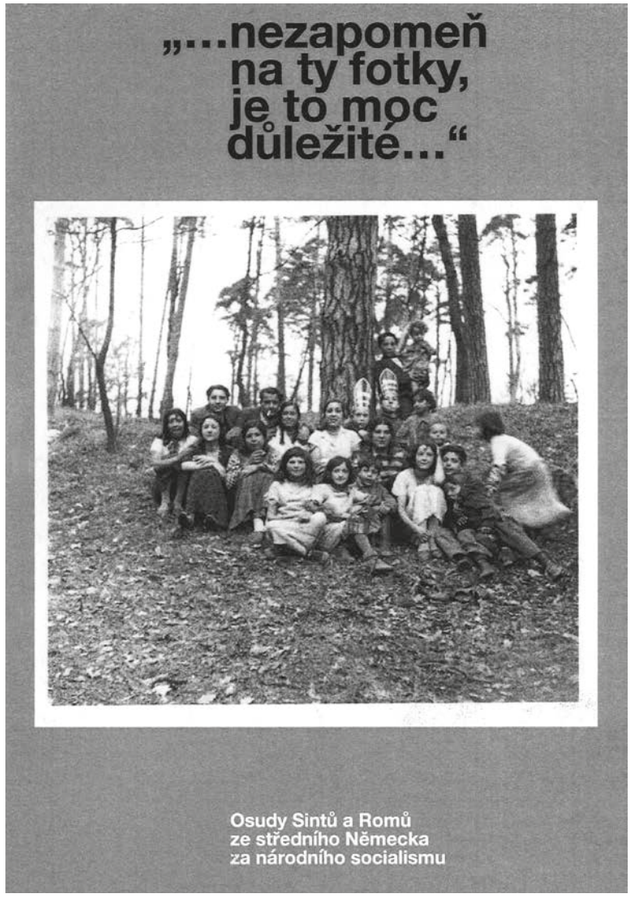

▲ *Doprovodný katalog k výstavě, Praha 2017*

V druhé polovině roku 2017 byla v prostorách Filozofické fakulty Univerzity Karlovy ke zhlédnutí výstava *„...don't forget the photos, it's very important...“ The Nazi Persecution of Central German Sinti and Roma* – česky „...nezapomeň na ty fotky, je to moc důležité...“ Osudy Sintů a Romů ze středního Německa za národního socialismu. Jde o putovní výstavu s dvojjazyčnými, německo-anglickými výkladovými texty, která vznikla spoluprací dvou paměťových institucí - kurátorkami výstavy byly Eve Rosenhaft *(University of Liverpool)* a Jana Müller *(Alternatives Jugendzentrum Dessau)*. Výstava uchopuje téma perzekuce německých sintských rodin v Německu v období let 1930–1945. Spolu s archivními dokumenty výstava přináší kolekci unikátních fotografií – převážně se jedná o historické snímky členů tří sintských rodin, které v období začínající světové války fotil fotograf-novinář Hanns Weltzel (1902–1952) ve svém rodném městě Dessau-Roßlau a okolí. Hanns Weltzel se s fotografovanými osobně znal, s některými jej pojilo i dlouholeté přátelství. Ta část rodiny, na niž se výstava zaměřuje, žila na začátku roku 1938 v Dessau-Roßlau. Příběh jejich vyloučení a pronásledování začal vyhnáním z města, odkud byli odvezeni do tzv. cikánského tábora v Magdeburgu a dále transportováni do vyhlazovacích koncentračních táborů. Weltzelovy fotografie zobrazují každodenní život rodin v letech před internací a deportací. Výstava vypráví příběh jednotlivých rodin, včetně jejich dřívější rodinné historie a poválečných dopadů nacistické perzekuce. Je doplněna dalšími archivními materiály z policejních, táborových a soudních záznamů, které dokládají policejní sledování, perzekuci i vraždy jednotlivců a potvrzují zkušenosti přeživších.

▲ *Dokumentární film o příběhu Erny Lauenbergové, Dessau 2009. Snímky z filmu*

Forma případové studie, kterou kurátorky zvolily, umožňuje zájemcům přistupovat k příběhu rodin Laubingerových, Steinbachových a dalších jako k vysoce hodnotnému příspěvku k poznávání tématu genocidy Romů, a zároveň také velmi osobně. K české prezentaci výstavy byla péčí *Prague Forum for Romani Histories* (při ÚSD ČSAV) ve spolupráci s oběma kurátorkami vytištěna faktografická dvacetistránková brožura (stejnojmenná s názvem výstavy), přinášející jak synopsi výkladových textů, tak část z historicky cenných fotografií. Z těchto fotografií vystupuje zejména příběh Erny Lauenburgerové, řečené Unku (1920–1940). Životní příběh Unku a jejích nejbližších byl také v uplynulých letech péčí *Alternatives Jugendzentrum Dessau* zpracován do podoby dokumentárního filmu *Was mit Unku geshah – Das kurze Leben der Erna Lauenburger* (Co je stalo s Unku – krátký život Erny Lauenburgerové).

Zajímavé přitom je, že příběh Unku, ještě jako děvčátka, vstoupil ještě před válkou, už v roce 1931, do světa německé literatury. S Unku se totiž spolu s jejími sestřenicemi seznámila spisovatelka Margarete Weiskopf, která pod pseudonymem Axel Wedding, zpracovala v románu pro mládež *Ede und*

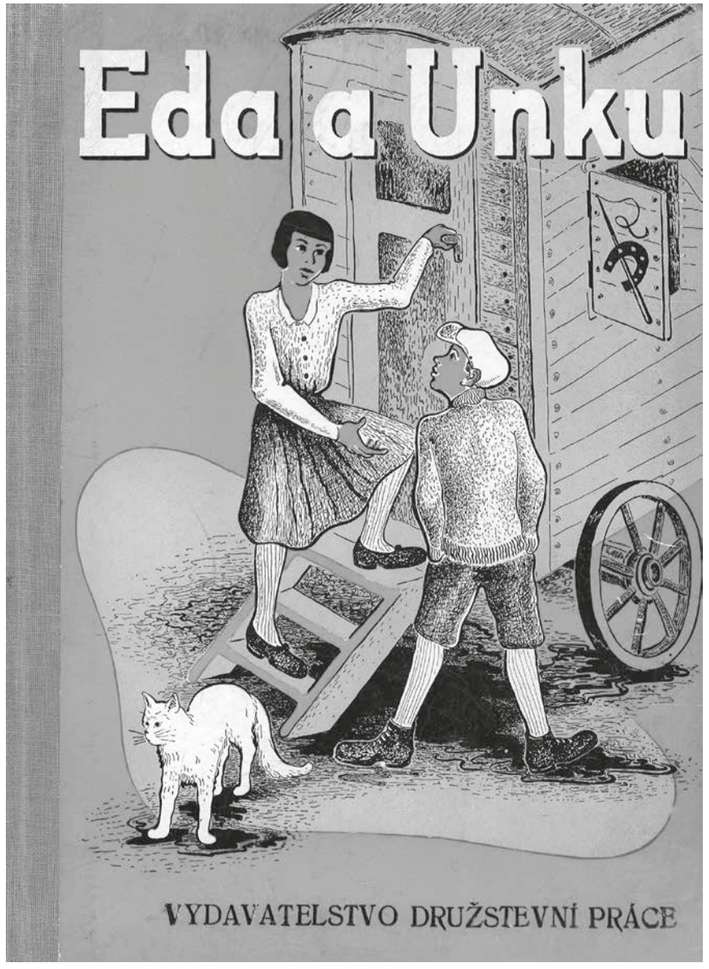

◀ *České vydání knihy Eda a Unku, Praha 1936*

Unku dobrodružné přátelství mezi chudým chlapcem Edem Sperlingem (taktéž skutečně žijícím) a romskou dívenkou. Tento román byl vzápětí (1933) s celou řadou jiných „závadných" titulů nacistickou cenzurou odsouzen k likvidaci, jinde na světě ale vyšel v překladu do několika jazyků, včetně češtiny. Český překlad s titulem Eda a Unku byl publikován v roce 1936 v Praze.

Jak výstava, tak doprovodná publikace a film, včetně historického románového zpracování přátelství dvou dětí, umožňují svým zaměřením na konkrétní osoby nahlédnout dějiny genocidy Romů z několika perspektiv. Zejména pedagogickým pracovníkům se přitom kombinace výše uvedených počinů nabízí jako vhodný prostředek pro jejich vzdělávací projekty zaměřené na toto těžké historické téma.

Milada Závodská

Výběr z přehledu veřejné činnosti Muzea romské kultury za rok 2018

Zkrácená verze výroční zprávy, která je v plném znění na webových stránkách Muzea romské kultury www.rommuz.cz/vyrocni-zpravy

NÁVŠTĚVNOST	
celkem	36 424 návštěvníků
z toho výstavy muzea vidělo	32 906 návštěvníků
edukační programy v rámci školních skupin navštívilo	3 518 návštěvníků

PŘECHODNÉ VÝSTAVY

Vesmír je černý / O kosmos hino kalo

3.. 11. 2017–28. 1. 2018, v Místodržitelském paláci Moravské galerie v Brně

Kurátor: Anita Topínková (Somrová), externí kurátoři: Ladislava Gažiová, Natálie Drtinová, Ondřej Chrobák

Umělecký projekt Ladislavy Gažiové konstruoval chronologický příběh romského umění na základě sbírkového fondu Muzea romské kultury. Osvobozoval tento vizuální materiál z bezčasí, do kterého jej zvykově vřazují stereotypně nadužívané kategorie insitní umění nebo *Art brut*. Naopak zdůrazňoval formální a stylové momenty tvorby, které mají filiace k „obecným" dějinám umění, a vyhledával vazby ke konkrétním společensko-emancipačním fenoménům v historii Romů. Součástí výstavy byly také výsledky z Uměleckého sympozia, 5. setkání romských umělců, které proběhlo v Muzeu romské kultury v roce 2017.

Výstava byla první spoluprací mezi dvěma státními brněnskými institucemi, Moravskou galerií a Muzeem romské kultury.

▲ *Pohled do výstavy O kosmos hino kalo / Vesmír je černý, 2018, Místodržitelský palác Moravské galerie, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský*

▲ *Komentovaná prohlídka výstavy O kosmos hino kalo / Vesmír je černý s kurátorem Ondřejem Chrobákem, Místodržitelský palác Moravské galerie, Brno. Foto MRK – Adam Holubovský*